

Utsira - et levende testsenter

Oppsummering fra samskapingsworkshops på Utsira og i Haugesund den 17. februar 2020

Personas 1:

Terje Vigen (52) er forretningsutvikler i Haugaland Kraft, og nysgjerrig på hvordan små mikrosamfunn kan fungere som pilot- og testarenaer for konsepter som har et nasjonalt og kanskje også internasjonalt skaleringspotensial. Det krever flere gode samarbeidspartnere som kan bringe inn supplerende kompetanse og innovasjonskraft, som sammen med en villig kommune, deler ambisjonen om å gjøre Utsira til et fyrtårn i Norden for uttesting og skalering av løsninger som tåler ekstreme vær og føreforhold. Både på land og til vanns – siden Utsira tross alt er omringet av en vill Nordsjø på alle kanter!

Drømmescenario:

Living lab på Utsira for gründere – som er opptatt av:

- Framtidens havbruk (landbasert/offshore)
- Skalérbar innovasjon innen energi og energilagring
- Sirkulærøkonomi
- Framtidens infrastruktur og IoT

Poenget er å kunne teste ut ideer og konsepter i liten skala, der Utsiras beliggenhet, værforhold og naturressurser bidrar til validering av disse (runder det ikke på Utsira så runder det ikke). Ut fra mantraet 'fungerer det på Utsira, så fungerer det overalt'. Vi ønsker altså å teste teknologi, materialer osv. som har et skaleringspotensial, og som kanskje kan utvikles til å bli en 'as-as-service'-løsning.

- Spleiselag mellom kommune/fylkeskommunen, Haugalandkraft med flere.
- Haugalandkraft investerer 10MNOK for å utforske og teste på fornybar energi.
- Delingsøkonomi og eierskap (mentalt og fysisk)
- Nullutslipps-ferie (elektrisk/hydrogen)
- Bevare det unike – sensitivt samfunn
- Havbasert aquakultur
- Havbasert vindkraft

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Attraktivitet*?

Spørsmål/utfordringer:

Hvem er det lokale kulturtilbudet for?

Er det godt nok for nye innbyggere og turister?

Unikt og annerledes?

Har vi gode nok 'etter-jobb'-aktiviteter å by på?

Er vi for avhengige av noen få 'lokale helter'?

God infrastruktur vs. lokal tilgjengelighet; hvordan scorer vi på transport, nett og andre infrastruktur-tilbud?

Er Utsira gode nok til å skryte av seg selv?

Stedsidentitet/merkevarebygging. De negative enkelthistoriene ødelegger for de gode opplevelsene. Kan vi snu dette til noe positivt – for eksempel med et testsenter som arbeider for å fjerne årsakene til slike negative historier? Sjøsyke kan være et eksempel her!

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Inkluderende*?

Spørsmål/utfordringer:

- Historisk: Lite inkluderende i hydrogen-prosjektet (2004)
- Er involveringen av innbyggerne vesentlig høyere på Utsira framfor andre plasser?
- Tette bånd mellom beslutningstakere og innbyggere; bra eller uheldig?
- Naturlige møteplasser: én butikk, ett kultursenter, én vei inn og ut av kommunen ...
- Høy valgdeltakelse

Løsninger/viktige momenter

Tilby bolig og tjenester for gründere?

- økonomisk støtte?
- bolig?
- nasjonalt prøveprosjekt for gründervennlige skatter og avgifter?
- infrastruktur tilpasset og tilgjengelig for gründerprosjekter?
- data og sensorer tilgjengelig?

Lab med testing av løsninger for:

- korrosjon
- hydrogen
- salt biomasse
- renseteknologi for salt i vann og luft
- akvakultur som et sirkulærprodukt

Delingsøkonomi – bilpool på fastlandet. Alle på Utsira trenger ikke egen bil.
Folkeaksjeselskaper (crowdfunding/sharing economy).

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Effektive*?

Spørsmål/utfordringer:

- 1,5 km fra A-B
- Hvorfor er det biler på øyen?
- Veldig mange må forlate øyen for å dra på arbeid
- Generelt et godt tilbud i generelle tjenester, men mangler: Tannlege, jordmor, sykehus, politi, klær, videregående skole, jobber (!!)

Lite byråkrati, smidighet i administrasjon hjelper til raskere beslutninger.
Et lite samfunn betyr at det kan settes opp korte tidsserier for studier som fører til raskere resultater.

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Klimavennlige*?

Spørsmål/utfordringer:

- Kloakken går rett i havet. En ubrukt ressurs? Hvilke volum snakker vi om?
- Mulig å lage Norges første bilfrie kommune?
- Sirkulærøkonomi: Batteri til vindmølle – lagre strøm når det blåser, uavhengig av behov
- Framtidsmat fra havet (alger, tang og tare)?
- Kan Utsira være selvforsynt på matproduksjon?
- Båt uten utslipp? 1.400.000 liter diesel/år. 25% av klimagasser i Kolumbus sin portefølje. Lite tiltalende for miljøbevisste, potensielle tilflyttere.
- Hvor lite avfall kan Utsira produsere?

Løsninger/viktige momenter:

Rutebåten som et klimavennlig laboratorium

Klimavennlig turisme:

- VR som frister til fysisk besøk?
- Meditasjon, yoga-retreat osv.

Tenk avfall som en ressurs!

Ideelt med et lite samfunn for å teste og skalere løsninger.
Haugelandkrafts rolle i fremtidens energisystem vil forandre seg – ser etter nye forretningsmodeller.

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Tilpasningsdyktige*?

Spørsmål/utfordringer:

Utsira mer preget av tradisjon enn innovasjon.

Hvordan behold kvinnene på øyen?

- Hva savner de?
- Jobbmuligheter?
- Utdanning?
- Kan en reiselivssatsing gjøre noe med dette?
- Bør Utsira utvikles fra et kvinneperspektiv?

Revitalisere fiskeriaktivitet/-produksjon?

Løsninger/viktige momenter:

- Sirabuen er nødt til å være tilpasningsdyktige pga vær og vind
- Et lite samfunn som er sterkt preget av historiske hendelser
- Selvforsynt i krisesituasjoner → inspirert av Færøyene?
- ull som isolasjon
- egen Google Maps (sheep-maps)
- Utnytte sensorikk til å gi en mer forutsigbar hverdag
- Innovative produkter as-a-service for Sirabuen
- Erfaringer fra Hydrogen-kraftverket erfaring
- Commonity – ressurser som allmenning
- Politisk enighet i å sette opp tre nye vindmøller på landet. Enstemmig vedtak
- Områder på øya er allerede avsatt til havbruk (laks)

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Helsefremmende*?

Spørsmål/utfordringer:

- Er Sirabuen friskere enn byfolk? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Kan FN's bærekraftsmål ha en helsefremmende effekt?
- Hvordan kan folk og turister komme tettere på naturkreftene?
- Hvordan man få til gode og effektive næringer med balanse mellom landskap, biologisk mangfold og helse/velferd?

Løsninger/viktige momenter:

- Vikingløypa.
- Retreat/rehabilitering med mye frisk luft → Utsira som en pause i hverdagen
- Biologisk mangfold → turisme
- Dyr på Utsira går rundt på ren beite

Personas 2:

Beate (38) og Torgrim (39) Sirabuvik er nylig tilflyttede beboere på Utsira, som har et brennende ønske om at det skal gå an å leve et liv tett på naturen og naturkreftene, men samtidig være koblet på samfunns- og teknologiutviklingen. Lykken er ikke nødvendigvis storbyliv for alle. Norge trenger livskraftige lokalsamfunn, som med begrensede ressurser klarer å utvikle unike konsepter som bidrar til næringsutvikling og dermed også gode levekår.

Beate og Torgrim har spesielt sans for å se på natur og helse i sammenheng, og er derfor allerede i gang med å utvikle konsepter med utgangspunkt i lokale råvarer, lokale severdigheter og aktivitetstilbud, og ikke minst det naturen og naturkreftene byr på - lyset, havet og biologien. De ønsker å bidra til Utsiras ambisjon om å bli et levende laboratorium, der en stadig prøver ut nye ideer og tilbud - som både kan tiltrekke seg flere turister og nye selskaper som kan produsere og levere de ulike tjenestene.

Drømmescenario:

Utsira skal ikke være et testsenter, men et «eksperimentarium»! Med en spennende kombinasjon av natur(krefter) og arkitektur.

Utsira må bygge sin identitet – og sin merkevare – på 'det ekstreme'. Både overfor turister og vanlige folk, så vel som for gründere, bedrifter og næringsliv, er det Utsiras unike kvaliteter vi må spille på: eksotisk, ramsalt, eksperimentell, et friskt pust, tett på elementene, romantisk, rå, klar for nye utfordringer. Vi skal være helt selvforsynt på Utsira!

Andre stikkord/byggekløser i et slikt scenario: Naturkrefter, teknologi, null utenforskap, helse, sosiale boformer, Utsira rundt – minutt for minutt, observatorium, 'Runde-fyr modell', humor, leirskole-camp, fuglekikker-camp, arkitekt-camp, undersjøisk turisthytte, mikrohus, godt vertskap, sosial sammensetting, ekstrem-vær, eksperimentarium for forskere, for sportsinteresserte, for vanlige folk.

Hva kan motivere folk til å flytte til Utsira?

Fjerne arbeidsavgifter.

Mulig å kjøpe seg inn (andeler) i infrastruktur/forretninger /energiproduksjon (eierskap).

Bærekraftige forretningsmodeller – klynger (biologi, energi, mat osv) som kan knyttes til andre steder på fastlandet og andre øysamfunn.

Får nye folk inn som kan starte/bidra til nye forretninger – må sikre at de har tilgang til et nettverk av støttespillere og samarbeidspartnere både på Utsira og utenfra.

Turisme (ekstrem natur/klima, lokal mat, tech)

Havbruk – bærekraftig lakseproduksjon

Må sikre at aktiviteter og fokusområder i et living lab henger sammen i et økosystem som er både inkluderende og effektivt

Utvikle eksklusive produkter som kommer fra Utsira – kun Utsira.

Endringsdyktig fremfor tilpasningsdyktig – på Utsira er vi fremoverlent!

Tiltrekker folk utenfra rundt et problem som skal løses – at Beate og Torgrim blir med fordi de ser at de har mulighet for å være en del av en løsning.

Forslag til nytt slogan: 'Utsira – Next to nothing'

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Attraktivitet*?

Spørsmål/utfordringer:

Er boligsituasjonen for tilflyttere en flaskehals?

Hvordan er utbyggingsmulighetene?)?

Hvordan skal det lokale samfunnet ta imot tilflyttere? (smart samfunn)

Løsninger/viktige momenter:

- Sosiale boformer □ møteplasser
- Øyhopping
- Merkevarebygging
- Mateksperiment
- Unike matvarer (og eksport av disse)
- Kortvarige & langvarige boformer
- Kunstner-refugium
- Sportsaktiviteter
- Komplette 'pakker' for tilreisende/besøkende

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Inkluderende*?

Spørsmål/utfordringer:

Hvordan få fastboende til å benytte seg av turisttilbud (fellesgoder)?

Hvordan få fastboende til å tilrettelegge for tilbud?

Løsninger/viktige momenter:

- Null utenforskap-visjon
- Møteplasser

- Sosiale boformer
- Andelsøkonomi

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Effektive*?

Spørsmål/utfordringer:

Hvordan koble på forskningsmiljøer?

Hvilken kompetanse finnes på Utsira i dag? Kartlegg!

Løsninger/viktige momenter:

Bruk av droner.

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Klimavennlige*?

Spørsmål/utfordringer:

- Kompetanseheving
- Samarbeid med andre øysamfunn
- Transport til og fra Utsira – hvordan?
- Hva er det ideelle antallet (og max-antallet) av beboere på Utsira?

Løsninger/viktige momenter:

- Bildeling?
- El-ferje?
- Testsenter for bølgekraft, havvind, havstrømmer?

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Tilpasningsdyktige*?

Spørsmål/utfordringer:

- Natur + arkitektur = Utsira-eksperimentet
- Er Utsira klar for vekst? Er det plass?

Løsninger/viktige momenter:

- Mikrosamfunn
- Fotavtrykk
- 'Extreme living'
- Material-testing?

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Helsefremmende*?

Løsninger/viktige momenter:

- Mat-eksperimenter – utprøving av nye matvarer (havbasert)
- Kokke-kurs: hvordan lage mat med tang og tare?
- Sportsaktiviteter og ekstrem sport
- Helsefarm? / Helse-eksperiment?
- Den nye Evje-slankeleiren; «Bli sunn og slank på Utsira!»

Personas 3:

Else Spurvehaug (29) jobber i et reklamebyrå i Oslo, men har sine røtter i Haugesund, og har gode minner fra barndommen, da foreldrene tok henne og broren med på en litt nifs, men alltid spennende båttur over til Utsira, der Elses besteforeldre bodde. Et paradys for barn, der de fikk være med i fjøset, gikk på besøk til naboene der de alltid fikk kaker, springe fritt i heien opp mot fyrtårnet og bade i noen rolige vikar som bare bestefar visste om. En dag hun satt og mimret om barndommen sammen med en kollega, kom hun i tankene om at det var lenge hun

hadde hørt noen snakke om Utsira. "Det er en altfor godt bevart hemmelighet", sa hun til venninnen. "Har du lyst å være med på å se om vi kan få gjort noe med det - og gjøre Utsira til Norges mest spennende stedsmerkevare?"

Drømmescenario:

Utsira som merkevare må bygge på de unike kvalitetene som øya har. Stikkord her er villskap, nærhet til naturen, ekstremt, minst og lengst vekk, mystisk, isolert, godt bevart hemmelighet. Men koblet til oppgaven å skape arbeidsplasser, må disse aspektene kombineres med kvaliteter som er relevante for næringslivet; teknologifokus, 0-utslipps mål, testarena, offshore, fiske o.l.

De handler om å temme naturen – på naturens egne premisser og på bærekraftige måter. Forslag til nytt slogan: Utsira – untamable? Eller i norsk oversettelse: Utemmelig? Ustyrlig? Hemingsløs?

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Attraktivitet*?

Spørsmål/utfordringer:

Fordeler ved å være et isolert samfunn?
Hvordan utnytte de ekstreme forholdene?
Hva kan være det stedsspesifikke for Utsira (og for samfunnet)?
Hvordan bli en del av / få innsyn i samfunnet, og de bevegelser som skjer?
Hvordan legge til rette for alle livsfaser?
Hvordan utnytte nærheten i samfunnet på Utsira?
Samspill med naturen?
Hvordan øke tilgjengeligheten?
Hva er det vi skal temme?
Førsteintrykk er viktig. Hvordan får til bra vertskap?
Reisen til Utsira starte når du begynner å planlegge turen. Hva kommer opp på Google?
Info på kaien i Haugesund. Oppholdsrom må være mer synlig og tilrettelagt.
Utsira «app» - historiefortellingen starter på båten. I stedet for TV kan det være info om Utsira.
Merkevarebygging! Rogaland FK sammen med Utsira kommune.
Kan man jobbe kun deler året på Utsira?

Løsninger/viktige momenter:

Testbed
Høy aksept/tålegrense
Grensesprengende
Opplevelser/arkitektur
Bruksvarer (tøy, materialer, maling)
Levende laboratorium (pay off!)
Uprogrammerte steder, med plass til 'bring your own'
Fyret?
Kunstmiljøet/omdømme?
Nedbryting av vær, vind og salt - 'natural eraser'
Det som er! Være i livet! Være en del av ...
Untamed network
Next generation survivors
Nettverk / tilhørighet / felles interesser
Eierskap
Test av sosiale tilbud; trivsel, sosiale korrelasjoner, kulturtilbud, helsetilbud
Være tydelige og synlige

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Inkluderende*?

Spørsmål/utfordringer:

- Hvordan involvere / gi tilbake til innbyggerne?
- Hvordan temme ensomhet?
- Er isolasjon ensomt?
- Hvordan utnytte en (antatt) felles mestringsfølelse?

- Hvordan inkludere/utveksle erfaringer med andre øysamfunn?
- Hvordan skape en god balanse kvinner/menn?

Løsninger/viktige momenter:

- Eierskap
- (Nye) fellesskap
- Untamable nettverk (Kvitsøy, Røvær)
- Øyhopping
- Familie, fødetall
- Arbeidsmuligheter
- Offentlige rom
- Sosiale tilbud
- Sosial bærekraft
- Mange ulike aktører lokalt. Behov av aktørkartlegging og én nøytral person som drifter nettverket – en hyggeminister.
- Fugleturisme og fuglesenter
- Pensjonister på tur
- Utsira yoghurt – melk fra sauer.
- Minnesmerke-senter for folk som har omkommet på sjø.
- Utdanningsinstitusjon – spesiell for Utsira.

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Effektive*?

Spørsmål/utfordringer:

- Hvilke utfordringer finnes i dag som kan løses/avhjelpes med ny teknologi?
- Hvordan engasjere innbyggerne?

Løsninger/viktige momenter:

- Eierskap – andelsorganisering
- Innbyggerne som aktører og ressurser!
- Eierformer som gir tilbake til lokalsamfunnet = en 'untamable pott' – gründerpott, subsidier

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Klimavennlige*?

Spørsmål/utfordringer:

- Hvilke bærekraftsmål skal vi nå?
- Hvem er aktørene?
- Hva er konsekvensene?
- Hvordan måle og definere resultater?
- Hva er de lokale utfordringene og premissene?
- Hvor kan vi påvirke et 'untamable climate'?

Løsninger/viktige momenter:

- Tydelighet = ansvar
- Unngå greenwashing
- Eierskap
- Data
- Isolert / lite samfunn
- Nullpunktsanalyse!
- Plan / langsiktighet
- Prosesser
- Bil / hverdag
- Lokalt / regionalt
- Sandkasse for climateknologi som kan temme kreftene
- Byggesett – klimaforankret i regionene – tilpasset til lokale utfordringer. Samarbeid med lokale arkitekter og SINTEF

- Utslippsfri turisme og **grønn drift av rutebåten!!**
- Gjenbruks- og gjenvinningscenter
- Sparkesykkel og annen miljøvennlig transport (nullutslipp) – transport som er spesialtilpasset infrastrukturen på Utsira (smale veier og 'off road'). Kan ha skaleringspotensial for andre likende områder!
- Tettstedspakker – hjelp og støtte til nullutslippsløsninger

Hvordan bidrar dette drømmescenariet ift målbildet *Helsefremmende*?

Spørsmål/utfordringer:

- Hvordan forvalte naturressursene?
- Hvordan skape naturopplevelser?
- Hvordan utnytte naturen for helsefremmende formål?
- Hvordan unngå ensomhet i et teknologisk samfunn?

Løsninger/viktige momenter:

- Balanse
- Lokalisere utfordringer/problemer
- Sosial bærekraft og møter i et skapende forum
- Veksthuset – Utsira mat/bakeri/maker space.
- Bruk av VR-teknologi – hologram-møter.
- Helseteknologi.